

L'ESGLÉSIA GIRONINA: DE L'INTEGRISME AL RESTAURACIONISME REGIONALISTA (1876-1890)

PER

JOAN PUIGBERT i BUSQUETS

La Restauració va significar l'establiment d'una monarquia constitucional i liberal molt més acceptable per als catòlics, sobretot després de les experiències republicanes. Amb tot, el reconeixement del nou règim per part dels catòlics no fou senzill. D'una banda perquè la monarquia alfonsina era liberal, i el liberalisme havia estat condemnat per Pius IX en el famós Syllabus. D'altra banda, durant els darrers anys d'Isabel II, a causa del reconeixement del regne d'Itàlia, i sobretot durant el Sexenni, bona part dels catòlics moderats deslligats fins aleshores del carlisme, els neocatòlics, discrepant de les orientacions dels successius Governos, s'incorporen al carlisme com a única alternativa útil. Tindran com a principal dirigent Cándido Nocedal i com a nucli aglutinador els jesuïtes.

Aquestes circumstàncies eren especialment patents a Girona. El prestigiós P. Planas acabà els sectors "neocatòlics" vers el carlisme, tot presentant-se a les eleccions del 1869 i del 1870 en la candidatura catòlico-monàrquica i dirigint de fet el periòdic *El Norte*. Com deia el bisbe Casañas en un llarg informe al nunci Rampolla [25 de febrer de 1883]: "Allí domina el clero todo un célebre dominicano, llamado Padre Planas, carlista acérrimo...". En efecte, el P. Planas, tal com afirmava *Lo Rossinyol*, "... en qüestió de principis catòlics y de la relació d'aquests ab la política, professá sempre.. la més rígida intransigencia...".

Després de la derrota bèl·lica de 1876 els carlins participaren en les segones eleccions de la Restauració, del 20 d'abril de 1879, amb el resultat d'aconseguir 26 escons. Amb tot, a partir de 1879 s'imposà l'estratègia intransigent propugnada per Nocedal, o sigui el "retraïment". La negativa incondi-

cional a qualsevol col·laboració amb forces polítiques o institucions sospitoses de liberalisme portava el carlisme a actuar al marge del marc constitucional. És, clarament, l'assumpció de l'integrisme: la identificació de la causa antiliberal amb la causa de l'Església. Expressat en paraules de Nocedal [en un escrit del 9 d'octubre de 1881 al Nunci]: "Somos carlistas porque somos ante todo católicos y no hay otro modo de ser católicos en España y de trabajar activamente en defensa de nuestra Santa Madre la Iglesia que ser carlistas"¹.

1. EL BISBE TOMÀS SIVILLA

El Pontificat del bisbe Tomàs Sivilla i Gener s'allargà gairebé un trentenni. Uns anys en què les circumstàncies i la situació de la diòcesi es transformà notablement, d'acord –d'altra banda– amb el que succeïa al conjunt dels bisbats de Catalunya.

En quedar la seu gironina vacant per la mort del bisbe Isidre Valls, es planteja la qüestió de la successió. Per accedir a l'episcopat hi havia un filtre important. Era exclòs sistemàticament tot aquell que tingués vinculacions amb el carlisme. El Nunci ho deixa clar en una carta al bisbe de Cadis, el setembre de 1877: "... y no sean de ideas políticas conocidas pues ya sabe muy bien V.E. que el gobierno suele desgraciadamente poner dificultades, cuando los que se proponen han prestado apoyo públicamente al partido carlista". En la tanda de consultes habitual, l'arquebisbe de Tarragona, Constantí Bonet [que havia estat en anys anteriors bisbe de Girona], proposa Tomàs Sivilla, Francisco Aznar i Josep M. Morgades. Fou escollit Tomàs Sivilla, de qui el nunci escriu: "me parece la persona que merece toda mi confianza y satisfacción por los antecedentes que de él tengo". Sivilla tenia ja 60 anys quan fou consagrat bisbe de Girona. Havia estudiat dret civil i n'havia estat professor a la universitat de Barcelona. Governà amb mentalitat de jurista. Amb tot, sabé

¹ Cal dir que la bibliografia sobre el tema és avui força abundant. Per a aquest article he utilitzat molt especialment Bonet, J.-Martí, C. (1990), *L'integrisme a Catalunya*. Sense cap afany de ser exhaustiu, vegeu, també, Urígüen, B. (1986), *Orígenes y evolución de la derecha española: el neocatolicismo*; Díaz de Cerio, F.-Núñez Muñoz, M.F. (1989), *Instrucciones secretas a los Nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)*; Díaz de Cerio, F. (1984), *Regesto de la correspondencia de los Obispos de España en el siglo XIX con los nuncios... (1791-1903)*; Carcel Ortí, V. (1988), *León XIII y los católicos españoles*, i del mateix Carcel Ortí "Los obispos españoles y la división de los católicos. La encuesta del Nuncio Rampolla", i "Católicos liberales e integristas en la España del novecientos. Selección de documentos episcopales inéditos (1881-1884)", ambdós a *AST*, 55-56 (1982-1983), p. 107-207, i 63-64 (1990-1991), p. 285-422, respectivament. També, Figuerola, J., *El bisbe Morgades i la formació de l'Església Catalana contemporània*, tesi UAB (1992), inèdita.

escollir bons col·laboradors, ben necessaris ateses les seves malalties i la seva vellesa².

El bisbe Tomàs Sivilla serà molt apreciat pels altres bisbes catalans en aquests anys de polèmiques i dissensions. L'arquebisbe de Tarragona, Benet Vilamitjana, escriu: "El [bisbe] de Gerona vale mucho, es juicioso y formal". I hi afegia: " Todos [els bisbes de les diòcesis catalanes] son buenos, pero yo me atrevería a contar seriamente sino con el de Gerona".

Tomàs Sivilla no era, efectivament, carlista. El bisbe Casañas escriurà: "No es considerado como tradicionalista en ideas". Serà tolerant i antiintransigent. En efecte, la seva orientació moderada i contrària, per tant, al reduccionisme dels intransigents, es reflectirà en el suport donat als plantejaments de la Unión Católica. Així, el 31 de gener de 1881 el bisbe Sivilla escrivia als dirigents de la recentment constituïda Unió Catòlica:

"[...] En tals circumstancies es certament necessari é indispensable que tots los verdaders catòlichs ajuntin ab esperit d'abnegació y sacrifici sos esforços pera contrarestar los de la revolució, defensant los drets y promouent los interessos de nostra Santa Religió, baix les ensenyansas y direcció del Vicari de Jesucrist y dels Bisbes, sense fins polítichs ni mundanals,... Tals entench que són los nobles propòsits de VV.EE.; y ab aquesta ferma convicció 'ls aprobo y beneheixo coralment,...." [reproduït per *La Vetllada*, p. 62]

2. ELS PIONERS DEL REGENERACIONISME REGIONALISTA CATÒLIC: LA VETLLADA

En aquests moments començava a perfilar-se un corrent que partint del tradicionalisme s'encaminava cap a la formulació d'un regionalisme catòlic, allunyat tant del liberalisme laïcista com del reaccionarisme integrista. Era una proposta que pregonava la restauració del catolicisme com a base per a una Catalunya també restaurada. El nucli que millor articulava el projecte, i el més rellevant, era, sens dubte, el nucli vigatà³.

En aquesta línia fronterera entre el carlisme i el restauracionisme catalanista catòlic, pioner a Girona, hem de situar-hi el "setmanari popular" *La*

² Vegeu, l'excel·lent article de Marquès, J.M., "Estructures i mentalitats a l'església gironina (1875-1900)", a *Revista de Girona*, 76 (1976), p. 135-141.

³ Cfr. Ramisa, M (1985), *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu de Montserrat", 1878-1900*.

Vetllada, creat i dirigit per Joan Planas i Feliu [que no s'ha de confondre amb el P. Planas i Congost] l'any 1881⁴. Joan Planas i Feliu nasqué a Sta. Coloma de Farners l'any 1847; estudià al Seminari de Girona, i es llicencià en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona; fou membre de "La Jove Catalunya"; va ser ordenat capellà el juny de 1882; i morí essent rector de Figueres el 1896. En efecte, el setmanari s'escriurà íntegrament en català i reivindicarà un catalanisme que comporti una restauració moral, i per tant catòlica, de la societat. Aquesta orientació serà permanent en el periòdic. Ja en el primer número, en el llarg article "Lo nostre pensament" signat per Joan Planas, tot exposant la línia programàtica de *La Vetllada*, diu que no és altra que "moralisar, instruir y delectar"; assenyalarà que en els temps contemporanis "es desvirtua lo caracter vigorós, senser y fidel que en tot temps habia sigut la honra de la gent catalana", fins i tot entre "la menestralia y el poble artesá" que era el que millor preservava "lo geni de la terra". D'aquí que el "catalanisme" que defensa sigui, certament, una recuperació de la *personalitat històrica* i de la llengua de Catalunya, però no un catalanisme polític i molt menys encara l'emancipació política i l'esperit separatista. En aquesta línia, des d'un bon principi donarà suport a les propostes de *La Veu del Montserrat*, en aquell moment concretades sobretot en la festa del Mil·lenari i coronació de la Mare de Déu de Montserrat. Confluirà, per tant, amb Mn. Collell i amb Mn. Verdaguer. De tal manera que en deixar de publicar-se, el 3 de desembre de 1881 [núm. 49], especifica que: "La suscripció restant serà cumplidament satisfeta fins al fi d'any, per l'excelent Setmanari La Veu de Montserrat". L'afinitat d'orientació és, així, ben patent.

La Vetllada també es manifestarà obertament a favor del manteniment del dret català i en contra del R. Decret de 2 de febrer de restabliment de la Comissió de Codificació orientada a la unificació del dret a Espanya. En aquest sentit, al número corresponent al 12 de març publica un llarg article sobre la "Junta de lletrats gironins". La Junta va ser molt tumultuosa i s'enfrontaren la posició favorable al R. Decret, sostinguda pel canonge Pardo, Massa i Grahit, i la contrària o foralista, representada per Calm, Botet i Almeda. També defensarà les posicions proteccionistes, donant relleu als diversos "meeting proteccionista" que es celebraren aquell any. Amb tot, *La Vetllada* s'oposarà amb passió a l'"estrambòtich catalanisme" de Valentí Almirall, i del seu periòdic *Diari Català*. Primer, perquè la redacció gironina

⁴ Vegeu, Costa i Fernández, L. (1986), *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*.

del periòdic barceloní criticava i ridiculitzava el clima d'extrema religiositat de Girona, i no estalviava crítiques ni a Mn. Bech, ni al P. Celestí Matas. Fins i tot gosava acusar l'Associació Literària de ser inactiva, rutinària, de no fer res més que organitzar els Premis, i amb un jurat en el qual sempre hi havia un capellà, com aquell mateix any amb Mn. Joaquim Gou, carlista reconegut. Però sobretot perquè el seu catalanisme [que definien com a "federalisme aplicat a Catalunya"] partia de bases oposades a les que ells defensaven. Per això el setmanari gironí els qualifica de "Los enemichs de Catalunya"; i Valentí Almirall el presenta com a "catalanista extraviat". En darrer terme, el seu programa és només "una idea" que "serà sempre idea", o sigui, mera quimera.

El setmanari, en canvi, no entrarà en la polèmica, que aleshores iniciava el procés de màxima agudització, entre els seguidors de la Unió Catòlica i els intransigents. Inicialment no en parla, actitud prudent que en aquells moments de passió podia estranyar: "Estrayavan certas personas que *La Vetllada* no digués una paraula sobre la *Unió catòlica* iniciada en Madrit poch temps fá". Avançat el mes de febrer de 1881, "s'ha fet ja llum sobre aquest assumpto gracias a nostres sabis Prelats". La conclusió per al setmanari gironí és clara: "*La Unió catòlica*, pues, es una obra gran y lloable essent purament religiosa, tenint per únicas doctrinas las de nostra Mare l'Iglesia, estant baix la direcció dels Bisbes, sent enterament lliure de fins polítichs y mundans". En definitiva, el director i redactors de *La Vetllada* declaren: "no volém separarnos may" de l'Episcopat. I més concretament no volen separarse "de nostre estimadíssim Prelat". L'adhesió del bisbe Sivilla a la Unió Catòlica serà, així, el motiu inapel·lable de la seva acceptació.

Amb tot, en aquells moments no quedava massa clara encara la divisòria. Es denota una certa confusió. Per exemple, hi ha algunes desqualificacions a l'actitud de *Diario de Barcelona*, i a favor d'*El Siglo Futuro*. Tanmateix, la posició del setmanari gironí és, en general, una posició allunyada del debat. D'altra banda, tampoc no s'hi trasllueix cap actitud pròpiament carlina. En aquest context pot sorprendre l'acre polèmica que el periòdic sosté amb el Dr. Pere Reig, considerat el màxim exponent diocesà de la intransigència. El motiu fútil és el fet que el Dr. Pere Reig no ha tramès a *La Vetllada* el seu darrer llibre, *Los mestizos, o sea el Moderantismo español ante el Papa*, i en canvi sí que ho ha fet al periòdic liberal *La Lucha*, amb el qual col·labora, contradient a la pràctica la seva pròpia doctrina. Aquesta acusació provoca una llarga, i confusa, carta del Dr. Reig. En aquest seu escrit acusa a *La Vetllada* d'haver "merecido la aprobación absoluta de todos los

mestizos de Gerona”, i que si ell escriu a *La Lucha* és en “pago de una deuda legítima”. Reconeix, a més, que “no tiene entrada en las páginas del *Correo Catalán*, encontrándolas cerradas herméticamente ya para su defensa, ya para su ataque”. Per a *La Vetllada*, en definitiva, el Dr. Reig “no ha tractat d’ensenyar, sino de fer fressa aprofitant lo *present moment històrich*, com se diu are; y que no es lo mal deixar indefensa una causa, sino defensarla mal, o de mala manera”. L’enemistat, doncs, entre Joan Planas i els seus col·laboradors i el Dr. Reig és innegable. Si tenim present una altra polèmica del Dr. Pere Reig que tingué lloc l’any 1889, aleshores a les planes d’*El Integrista*, haurem de concloure que, com a mínim, el Dr. Reig devia tenir un caràcter i un tracte que fàcilment l’enemistava fins i tot amb els sectors ideològics propers.

Encara, *La Vetllada* manifesta una certa preocupació pel món del treball. Certament des d’uns pressupòsits clarament desfasats, anacrònics. Es mou en aquest àmbit amb una mentalitat “moralitzadora” i apologètica en diversos articles de Josep Franquet i de Mn. Pere Collell. La solució que l’Església proposa, segons J.R. prev., és als “pobres la resignació y als rics la limosna”.

En resum, *La Vetllada*, a desgrat de ser un periòdic substancialment conservador, insinua algunes línies de futur, d’adaptació a les noves circumstàncies de la societat. Serien, per exemple, l’aprofitament del naixent catalanisme per dissenyar una estratègia de restauració catòlica. O, malgrat el desenfocament inicial, la preocupació pel que s’anomenarà el moviment catòlic. Part d’aquestes energies es van perdre en l’apassionat debat entre mestissos i cimarrons, i posteriorment encara amb la divisió dels cimarrons entre *leals* i *integristes*.

3. LA SITUACIÓ REAL DE LA DIÒCESI DE GIRONA

El bisbe Sivilla, com hem dit, no era carlista. Més aviat es situarà en l’orientació majoritària de l’episcopat de pactar amb el règim de la Restauració, tal com propugnava Lleó XIII.

Però es troba un bisbat, i sobretot un clergat, on el carlisme era potent. Molts catòlics, i bona part del clergat, creia que no era possible cap mena de col·laboració amb la monarquia alfonsina, perquè era liberal; l’únic partit que garantia la fidelitat absoluta als principis de l’Església era el partit carlí. Així, doncs, en aquells moments intransigència doctrinal i carlisme s’identificaven.

El litigi religiós, d'aquesta manera, esdevenia també indèstriablement un plet polític. A Girona, les més importants institucions diocesanes estaven dominades pel carlisme intransigent. Al Seminari predominaven els professors integristes. El testimoni de Joan Viñas es contundent: “Tanmateix, l’ambient del seminari era completament ‘cimarró’; els estudiants ‘mestissos’ –assenyalats amb el dit– no crec que arribessin a una dotzena i la proporció, un xic major, era també ben reduïda entre els catedràtics”⁵. D’entre aquests catedràtics sobresortia el Dr. Pere Reig, “polemista exaltat”. Quan el periòdic integrista *La Vespa* obre una subscripció per regalar una ploma d’or al bisbe de Burgo de Osma, entre els adherits “destaquen pel nombre els [seminaristes] de Girona”. També ens consta “la felicitació que alguns seminaristes d’esta ciutat han dirigit al Dr. Sardá”, amb motiu de la famosa carta del Secretari de la Congregació de l’Índex, fra Pius Sacheti, en què aprovava *El liberalismo es pecado*. El bisbe Sivilla sembla actuar molt més pacientment que no pas el bisbe Morgades de Vic, on, segons *Lo Rossinyol*, “alguns estudiants.. acudiren a sol·licitar del Revm. Sr. Bisbe permís pera felicitar al Dr. Sardá...el Prelat se negá a donar lo permís e imposá als postulants la penitència, correcció o lo que sia, d’anar per espay de vuyt dies a dir la lliçó devant de S.S.I.”. L’ambient integrista al Seminari de Girona es manifestava fins i tot en actes de patent insubordinació, com relatava l’arquebisbe de Tarragona al Nunci, el 2 de maig de 1883: “En Gerona los alumnos perturbaron con rumores y silbidos el sermón que les predicaba un profesor, exhortándoles a la obediencia”.

El mateix Capítol catedralici era farcit de carlins: el Dr. Joaquim Masmitjà, canonge arxiprest, “bon tradicionalista”; el Dr. Salvador Quintana, canonge penitencier, antic rector de Sant Feliu de Girona, i fundador del Col·legi de Caritat, residència de seminaristes pobres... La parròquia de Sant Feliu de Girona era “la Meca del cimarronisme gironí”, segons Joan Viñas. L’agost de 1885 s’hi celebraren els funerals solemnes per Cándido Nocedal i, segons *Lo Rossinyol*, “la concurrència fou numerosíssima... Presidiren lo dol lo Rnt. Sr. Párroco de Sant Feliu y lo M. Iltre. Dr. D. Joaquim Masmitjà, canonge arxiprest, no havent pogut presidir lo Rnt. P. Planas per trovarse indisposat, figurant además en primer terme lo Sr. canonge Penitencier, Dr. D. Salvador Quintana.. Hi assistí també una gran part del Clero...”. La Casa-Missió de Banyoles també era un altre feu dels carlins. Sobresortien els missioners diocesans Mn. Ramon Ferragut, Mn. Ramon Bech, i sobretot Mn. Benet Torró, col·laborador habitual a la premsa integrista gironina i barcelo-

⁵ Cfr., Viñas, J. (1932), *Memòries d’un gironí*, p. 42.

nina [v. gr., l'any 1886 els articles "Tres encíclicas de tres papas contra el liberalismo", i "Unas palabras de la encíclica 'Inmortale Dei'", publicats a *El Correo Catalán*]. La comunitat de jesuïtes de Girona tenia un pes ben important en aquest aspecte. Recordem que el P. Celestí Matas serà un confident i conseller de confiança de Mn. Sardà i Salvany.

Totes les dades ens confirmen aquesta adscripció del clergat gironí al carlisme. Testimonis i informes coincideixen. El bisbe Casañas escrivia: "..., excepción hecha de la Ciudad, casi en todo lo restante del Obispado el Clero es muy carlista.(...) Repito, son ardientemente tradicionalistas los individuos del Clero parroquial..." [informe al nunci Rampolla, 25 de febrer, 1883]. En la subscripció-homenatge a Lluís M. de Llauder, l'any 1885, d'uns 850 capellans que hi havia a la diòcesi, 677 s'hi van adherir, o sigui gairebé el 80% del clergat.

També era important el nombre d'associacions catòliques de caràcter intolerant: Acadèmia de la Joventut Catòlica de Banyoles, Centre Catòlic de Figueres, de Palafrugell, de la Bisbal, d'Olot.

Arran de la polèmica desfermada per la intransigència i tenint present la realitat de la diòcesi, el bisbe Sivilla mantindrà una actitud de moderació i d'evitar tant com sigui possible els conflictes. Ho reconeix el bisbe Casañas: "... no ha habido grandes conflictos porque el Sr. Obispo ha seguido una conducta espectante. No es considerado como tradicionalista en ideas, pero como no se pronuncia en contra, no hay lucha entre el Prelado y el Clero." I insisteix: "... son ardientemente tradicionalistas los individuos del Clero parroquial, [...] guardan, según creo, una actitud tranquila, porque ven el Sr. Obispo alejado del terreno de la lucha". El bisbe de la Seu d'Urgell justifica el compromís carlí de la gran majoria del clergat català: "No debe extrañarle esta energía y firmeza de convicciones, porque no ven en ningún otro partido político integridad de principios católicos, y la historia de todos ellos sin excepción está manchada con graves prevaricaciones". I afirma rotund: "... a no venir una definición del Papa *loquendo ex Cathedra* contra el partido, seguirán siendo carlistas; y se levantarían contra el Prelado que se declarase enemigo de los mismos [...] Lo más que pueden hacer los Obispos que no sean carlistas, es callar; pues de lo contrario se les echará encima la nota de liberal, que es aquí odiada como la de herege". Aquestes circumstàncies ens expliquen, certament, la prudència del bisbe gironí.

Tot i la prudència amb què el bisbe Sivilla actua, no s'escapa de les acusacions i menysteniments dels intransigents. L'octubre de 1884 el bisbe de Lleida, Costa i Fornaguera, denuncia al nunci que el periòdic *Lo Crit de la*

Pàtria “ha estado de continuo insultando al Obispo de Gerona”. En efecte, l'esmentada publicació carlina de Barcelona atacava els bisbes de Vic i Girona amb absoluta desconsideració. El bisbe de Barcelona, Jaume Català, mantenia una actitud ambigua i d'inhibició, que li fou retreta per Morgades [la relació entre els dos bisbes no era massa positiva]. També el bisbe Sivilla va intervenir prop del bisbe barceloní, amb no gaire bona acollida: “Encargué verbalmente al Sr. Provisor de Barcelona que en mi nombre llamase la atención del Sr. Obispo sobre los ataques del ‘Crit de la Patria’ a los Prelados. Dicho hermano me contestó que tenía hecho el propósito de no meterse en periodistas, a lo cual repliqué lo que me pareció oportuno” [d'una carta de Sivilla a Morgades, 22 de desembre de 1884].

Durant els anys 1885-1887, anys de crisi latent i de grans polèmiques, es publica a Girona el setmanari *Lo Rossinyol* (“Periódich satirich tradicionalista”)⁶, que es farà ressò, des de la intransigència, de la divisió dels catòlics. La seva doctrina és rotunda: “avuy no hi ha ni pot haverhi més catòlichs que 'ls tradicionalistes”. Tot i que el periòdic està escrit íntegrament en català, la seva posició és d'oposició al corrent vigatà, perquè per a ells l'únic “catalanisme autèntic” és el foralisme tradicionalista. *Lo Rossinyol*, lògicament, segueix la mateixa pauta de tots els periòdics intransigents, desqualificant sistemàticament els catòlics moderats, enfrontant-se si cal amb l'episcopat.

L'enfrontament amb l'episcopat era insostenible, i posaven en una situació delicada les relacions del carlisme amb la Jerarquia eclesiàstica. Per això, segurament, els dirigents del partit carlista inicien una virada cap a posicions més moderades. Aquest tomb es reflecteix l'any 1885, sobretot a partir de la mort de Cándido Nocedal⁷. El seu fill, Ramón Nocedal, no serà nomenat representant del Pretendent. Comença una reorientació del Partit. Comença, també, a incubar-se l'escissió del sector integrista acabidilat per Ramón Nocedal. De tal manera que, per exemple, el maig de 1886 *Lo Rossinyol* declara ja sense embuts: “som nocedalistas, no tenim d'amagarho”.

⁶ Sobre *Lo Rossinyol*, vegeu el meu article “Lo Rossinyol, un setmanari integrista gironí (1885-1887)”, a *AIEG*, 26 (1982-1983), p. 405-423.

⁷ Recentment, amb tot, J. Canal (1992) en “Els militants carlins a la fi del segle XIX. Una aproximació a la base social del carlisme”, a *El carlisme i la seva base social*, en fa una lectura més estrictament d'organització i “modernització” del partit.

4. L'ESCISSIÓ INTEGRISTA

Quan, finalment, l'any 1888 es produeix la ruptura entre els carlins i els integristes, formant-se el Partit integrista o Comunió Tradicionalista, una part important del clergat gironí donà suport a aquesta opció, seguint *El Siglo Futuro* de Ramón Nocedal [nocedalistes] i el mestratge del Dr. Sardà i Salvany. Els més extremistes i ressentits s'aplegaren en l'"Asociación sacerdotal en defensa de la disciplina", dirigida per Segimon Pey Ordeix. Evidentment, Pey Ordeix tingué seguidors a Girona, i entre aquests destacava Mn. Gratacós. El mateix Pey Ordeix va residir algun temps a la diòcesi de Girona.

De fet, els periòdics gironins tradicionalistes *El Integrista* (de la ciutat de Girona)⁸, *El Semanario de Figueras* (dirigit per Jacint de Macià) i *El Semanario de La Bisbal*, es solidaritzaren tots amb l'integrisme, amb l'excepció de *La Voz Ampurdanesa* de Figueres, que tanmateix deixà de publicar-se vers el setembre de 1889.

L'escissió integrista tingué una forta repercussió al bisbat. Els quadres polítics, en general, restaren fidels al carlisme [anomenats ara "leals"]. A Girona ens consta la permanència en el partit de Pere Mas, Francesc Matas, Pere Espelt, Alfons de Batlle, Joan Puigbert, Joan Rovira, Manuel Coll, Joaquim Mas, Francesc Mascort, J.M. Lasa, Francesc Franquet... Els carlins, per exemple, controlaren el "Centro Moral Gerundense", després d'una tumultuosa sessió. El més significatiu, però, és la reorganització del carlisme i dels seus quadres i associacions. El 1890 es crearà a la ciutat de Girona el Cercle Tradicionalista, promogut per Joan Vidal de Llobatera.

Els integristes, al seu torn, crearan el "Círculo de San Narciso"; dirigit per Josep Coderch. Entre els dirigents del nou partit cal esmentar l'ex-senador Josep Iglesias, Joaquim de Ribot, Jacint de Macià, Carles de Grassot de la Bisbal, Narcís Figueres, Francesc Baylina, Benet Gou, Joaquim Fabrellas...

L'escissió va ser especialment sentida en el clergat. En efecte, una facció important s'inclinà a favor de l'integrisme, arrossegant diversos Centres de Catòlics [de Santa Coloma de Farners, de la Bisbal...]. Ens consta, per exemple, que s'adheriren als postulats nocedalistes els rectors de Sant Feliu de Girona Mn. Joan Fuster (era també consiliari del "Círculo de San Narciso") i d'Arbúcies Mn. Ramon Banús. L'ascendència de l'integrisme

⁸ Sobre *El Integrista* podeu veure el meu article "Per a una història de la intransigència a Girona. 'El Integrista' (1888-1890)", a *Revista de Girona*, n. 99 (1982), p. 149-156.

entre els capellans de la diòcesi és innegable: Mn. Jordi Perich, de St. Miquel de Fluvià; Mn. Josep Ametller, rector de Palol d'Onyar; Mn. Miquel Coderch, rector del Mercadal; Mn. Narcís Saderra, organista de Sant Feliu de Girona; Mn. Bonaventura Sarquella, de Girona; Dr. Bonaventura Ribera, professor a l'Institut de Girona; Mn. Francesc Domènech, capellà dels Àngels...

La Casa-Missió de Banyoles es dividí. Predominaven els carlins, però alguns missioners diocesans, com Mn. Ramon Bech, Mn. Ramon Ferragut i sobretot Mn. Benet Torró, s'adcriviren a l'integrisme. Els jesuïtes, en general, s'alinearen també amb l'integrisme. Vegeu, per exemple, les cartes familiars del jesuïta Francesc Xavier Butinyà, prou explícites⁹. Interessants, a més, perquè mostren el desconcert inicial entre els catòlics, a partir de la posició integrista del P. Butinyà, en contrast amb l'adscripció al carlisme "leal" del seu nebot i president de la Joventut Catòlica de Banyoles, Martíria Butinyà.

La posició inflexible dels integristes era, a la llarga, insostenible quan l'episcopat i el mateix Lleó XIII assenyalaven nítidament unes actituds més conciliadores amb els règims polítics liberals. La ruptura, tanmateix, dels integristes respecte als carlins tingué com a efecte desvincular-los d'un enquadrament polític concret i afavorir, per això mateix, la seva dissolució com a grup de pressió al si de l'Església. Cal no oblidar, a més, el romanisme ultramuntà que imbuïa tota l'activitat de l'Església.

Per això, per exemple, el bisbe Sivilla ara que se sent més fort, prohibeix que als funerals del P. Planas, a l'abril de 1886, es pronunciés cap oració fúnebre, amb gran disgust dels organitzadors, que ja l'havien encarregat a Mn. Benet Torró. O, ja molt més avançat el període i molt més aclarit l'horitzó, el 1893 condemna el *Semanario de Figueras* pels articles anònims que atacaven els bisbes de Catalunya acusant-los de *mestissos*.

Lentament el gran debat sobre el liberalisme deixava de ser la principal obsessió de l'Església diocesana. I eclosionaven unes propostes molt més adaptades a les noves circumstàncies: el restauracionisme catalanista i també, encara que amb menys força, el catolicisme social proposat pels Congressos Nacionals Catòlics.

El salt del tradicionalisme carlista al conservadorisme regionalista no era massa difícil, les distàncies que calia salvar eren migrades. La crítica al sistema artificios del liberalisme dinàstic havia estat permanent, i mai no havia estat acceptat un centralisme reformista obertament oposat a la configu-

⁹ Cfr. Butinyà, J. "Francesc Xavier Butinyà, S.I. (1834-1890)", a *AST*, 59 (1986), p. 17-26.

JOAN PUIGBERT

ració tradicional de la societat¹⁰. Així, doncs, la proposta del restauracionisme catalanista era una proposta que s'havia anat forjant des de feia molt de temps [recordem el precedent significatiu, a Girona, de *La Vetllada*]. Arrelaria, però, definitivament a les darreries del segle.

¹⁰ En aquest sentit em semblen molt suggerents alguns articles del professor Borja de Riquer. Vegeu, per exemple, "Els corrents conservadors catalans i la seva evolució cap al catalanisme polític", a *L'Avenç*, n. 100 (1987), p. 78-84.

BIBLIOGRAFIA

- La Vetllada*, Girona, 1881.
- Lo Rossinyol*, Girona, 1885-1887.
- El Integrista*, Girona, 1888-1890.
- Bonet, Joan-Martí, Casimir (1990), *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques, 1881-1888*, Ed. Vicens-Vives, Barcelona.
- Butinyà, Júlia, "Francesc Xavier Butinyà, S.I. (1834-1890)", a *Analecta Sacra Tarraconensis (AST)*, 56 (1986), p. 17-26.
- Canal, J. (1992), "Els militans carlins a la fi del segle XIX. Una aproximació a la base social del carlisme", a *El carlisme i la seva base social*, Llibres de l'Índex, Barcelona.
- Carcel Ortí, V. (1988), *León XIII y los católicos españoles*, Pamplona.
- "Los obispos españoles y la división de los católicos. La encuesta del Nuncio Rampolla", a *AST* 55-56 (1982-1983), p. 107-207.
- "Católicos liberales e integristas en la España del novecientos. Selección de documentos episcopales inéditos", *AST* 53-54 (1990-1991), p. 285-422.
- Costa i Fernández, L. (1986), *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, Monografies IEG, n. 12, Girona.
- Díaz de Cerio, F.-Núñez Muñoz, M.F. (1989), *Instrucciones secretas a los Nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)*, Roma.
- Díaz de Cerio, F. (1984), *Regesto de la correspondencia de los Obispos de España en el siglo XIX con los nuncios según el fondo de la nunciatura de Madrid en el Archivo Vaticano (1791-1903)*, 3 vols. Città del Vaticano.
- Figuerola, J., *El bisbe Morgades i la formació de l'Església Catalana contemporània*, tesi doctorat, UAB, (1992) inèdita.
- Marquès, J.M., "Estructures i mentalitats a l'església gironina (1875-1900)", a *Revista de Girona*, 76 (1976), p. 135-141.
- Ramisa, M. (1985), *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat", 1878-1900*, Eumo, Vic.
- Riquer, Borja de, "Els corrents conservadors catalans i la seva evolució cap al catalanisme polític", a *L'Avenc*, núm. 100 (1987), p. 78-84.
- Urigüen, B. (1986), *Orígenes y evolución de la derecha española: el neocatolicismo*, Madrid.
- Viñas, Joan (1932), *Memòries d'un gironí*, Girona.w